

BOEKBESPREKINGEN

The American Dream in the Mean Streets: Ain't no half steppin'

Jan Dirk de Jong

Randol Contreras, *The stickup kids. Race, drugs, violence, and the American Dream*. Berkeley, CA: University of California Press (2013).

Paid in full (Erik B. and Rakim, 1987)¹

In de Amerikaanse etnografische traditie van criminologen als Elijah Anderson (2000), Mark Fleisher (2000) en Philippe Bourgois (2002) gaat het zojuist verschenen *The stickup kids* over de drugscriminaliteit, straatcultuur en overlevingsstrategieën van gewelddadige 'street gangs' in zwarte achterstandswijken van voor de eeuwwisseling. Randol Contreras beschrijft en verklaart op indringende wijze hoe en waarom zwarte Amerikaanse jongemannen met uiteenlopende migrantenachtergronden zich eind vorige eeuw proberen te verrijken aan de opkomst van de uitzonderlijk verslavende drug 'crack' (brokjes uitgekookte cocaïne die men rookt in een joint van zilverfolie of in een glazen pijp). In hun keiharde strijd om een bestaan in de competitieve, onbetrouwbare en gewelddadige criminele onderwereld van de achterstandswijken van New York worden velen van hen uiteindelijk bedreven 'stickup kids' ('rippers' in Nederlandse straattaal). Dergelijke jonge, zwarte criminelen verdienen hun geld door andere drugsdealers van hun drugs, geld en sieraden te beroven. Dit gaat gepaard met opmerkelijk veel en excessief geweld, waaronder creatieve vormen van marteling met allerlei huis-tuin-en-keukenapparatuur (zoals hete strijkijzers en klerenhangers). Contreras legt de verbanden uit tussen het epidemische en drugsgerelateerde geweld van de jonge 'stickup kids', hun sociale achterstand in de zwarte getto's met een gebrekkig sociaal vangnet, en hun etniciteit in een samenleving gedomineerd door een hoofdzakelijk blanke elite. De hoofdlijn wordt gevormd door de onconventionele en deviante wijze waarop de gewelddadige straatjongens conventionele en geaccepteerde idealen nastreven. Zij ambiëren niets meer en niets minder dan de kapitalistische en materialistische American Dream: *getting paid in full (...) by all means necessary*. Deze jongens jagen op hun eigen manier 'fame and fortune' na in een ijdele hoop op erkenning, liefde en (zelf)respect in hun achtergestelde en onveilige gemeenschap. Ze dromen zelfs van een carrière buiten hun buurt als een echte 'ghetto-star'. Die droom wordt gevoed door de opkomst van

1 De tussenkopjes zijn titels van bekende hiphopnummers uit de periode waarin Contreras zijn onderzoek deed (de 'Golden Age of Hip Hop') en waarvan hij zelf ook enkele teksten aanhaalt in zijn werk.

de hiphopcultuur, bestaande uit vier pilaren: breakdance, graffiti, dj's en rap (waaronder *gangsta-rap*). In de periode waarin het boek zich afspeelt, breekt hiphop door tot de Amerikaanse mainstreamcultuur en maken filmklassiekers als *Colors* (Hopper, 1988) *New Jack City* (Van Peebles, 1991), *Boyz 'n the Hood* (Singleton, 1991), *Juice* (Dickerson, 1992) *Menace II Society* (The Hughes Brothers, 1993) en *Fresh* (Yakin, 1994) de zwarte gettocultuur mateloos populair, vooral ook onder blanke Amerikaanse tieners uit de middenklasse.

Can I kick it? (Tribe Called Quest, 1990)

Contreras beschrijft de criminele schaduwwereld van de zwarte Amerikaanse jongens en hun uiterst gewelddadige machomores geheel uit *eigen* ervaring. Hij is zelf een mislukte drugsdealer die van kinds af aan opgroeide op de 'mean streets' van de South Bronx, vooral bevolkt door Dominicanen en Puerto Ricanen van de tweede en derde generatie. Na zijn mislukte drugs carrière is Contreras via omwegen begonnen aan een sociaalwetenschappelijke studie. Ondanks zijn gebrek aan sociaal en cultureel kapitaal blijven zijn analytische talent en observatievermogen op de universiteit gelukkig niet onopgemerkt. Zijn leermeesters sporen hem aan zijn 'sociological imagination' de vrije loop te laten en persoonlijke, negatieve levenservaringen in het criminele milieu om te zetten in iets positiefs. Het resultaat is een uitstekend etnografisch onderzoek naar de New Yorkse straat- en drugscultuur van de jaren tachtig en negentig ten tijde van de *Golden Age of Hip Hop*.

Het onderzoek heeft een opmerkelijk stevig theoretisch fundament, iets wat absoluut geen gegeven is bij goede etnografische studies naar delinquent gedrag in achterstandswijken. Zeker omdat deze onderzoeker niet alleen het risico loopt van 'going native' (objectiviteit verliezen door te grote emotionele betrokkenheid bij de onderzoeksgroep), maar zelf nota bene al een 'native' is. Desalniettemin heeft Contreras zich de afstandelijke gedrags- en schrijfregels eigen gemaakt die 'bon ton' zijn in de erkende sociale wetenschappelijke kringen van de Verenigde Staten, maar wel met een dosis scherpe volkswijsheden en zonder al te veel sociologenjargon (een kwaal waar nieuwkomers in het wetenschappelijke milieu wel eens aan lijden in een persoonlijke distinctiedrang om zich te bewijzen in de bovenwereld). Op eigenzinnige wijze en goed onderbouwd zet Contreras zich af tegen een aantal Amerikaanse, criminologische 'evergreens'. Zo maakt hij in twee zinnen korte metten met de heilig verklaarde criminoloog Jack Katz. In zijn gerenomeerde *Seductions of crime* (1988) heeft Katz een Amerikaanse culturele verklaring van criminaliteit – over de 'ways of the badass' in de zwarte gemeenschap – subtiel weten te maskeren als een zogenoemde analyse van de morele en sensuele aantrekkingskracht van 'doing evil' (onder zwarte mensen). Gelukkig laat Contreras zich niet verleiden om roomser te willen zijn dan de paus (gezien zijn achtergrond) en verlaat dit populaire perspectief om zijn eigen betoog op te bouwen.

In plaats van gangbare culturele verklaringen laat Contreras zich inspireren door C. Wright Mills en scheidt een theoretisch kader vanuit een breed historisch-sociologisch perspectief. In zijn woorden: *the big picture*. Hij blijkt een scherp oog te

hebben voor (macro)verschuivingen in de onderlinge afhankelijkheden tussen sociale structuren in de Amerikaanse samenleving en de (micro)gevolgen hiervan voor de interacties in een zwarte achterstandswijk, in het bijzonder de lokale drugsmarkt in de South Bronx. Daarbij verliest hij de aantrekkingskracht van inhoudelijke, etnografische kennis van het specifieke criminele discours en de groepsdynamische ontwikkeling van morele overtuigingen in een straatcultuur geen moment uit het oog. In zijn inspirerende beschrijvingen van gebeurtenissen, gesprekken en mythevorming binnen de criminele wereld van de South Bronx komen ook de lezers aan hun trekken die vooral op zoek zijn naar 'criminology's dirty, little secret': de *aantrekkingskracht* van criminaliteit waar Jack Katz op doelde in zijn werk. Alleen dan niet opgevat als een unieke eigenschap van zwarte mannen, maar eerder als de (sensationalistische) nieuwsgierigheid van sommige wetenschappers naar de exotische en gevaarlijke spanning van het harde leven in een zwart getto.

I got it made (Special Ed, 1989)

Alleen al de empirische beschrijvingen van de groepsdynamiek op straat ten tijde van de tumultueuze 'crack era' zijn de moeite van het lezen meer dan waard: de betekenis van mannelijke lichaamstaal, het typische *slang* van die tijd en de collectieve kledingvoorschriften, de *urban gear* (Adidas, Kangol en Gucci), uit de bloeiperiode van de hiphop (voordat deze zwarte 'tegencultuur' zou worden overgenomen, uitgebuit en afgebroken door commerciële bedrijven). Maar zijn verfrissende onderzoek bevestigt bovendien de meerwaarde van een theoretische invalshoek die uitgaat van algemeen menselijke behoeftebevrediging binnen bijzondere omstandigheden van een achterstandswijk vol migranten, gecombineerd met een stevige historisch-sociologische onderbouwing. Verder heeft het onderzoek van Contreras wellicht nog het meeste te bieden voor jong ('gekleurd') aanstormend onderzoekstalent dat zich wil laten inspireren om op eigenzinnige wijze een sociale wetenschapper te zijn in de onder- én bovenwereld van de westerse samenleving.

Terwijl Contreras zich de geschreven en ongeschreven regels van de universitaire 'habitas' eigen maakt, behoudt hij toegang tot zijn oude buurt en sociale netwerken van de *dope dealers*, *dope fiends* (verslaafden) en *stickup kids* (rippers). Hij heeft de 'code of the street' niet afgezworen, ondanks zijn nieuwe sociale vaardigheden om mee te slagen in de hoogopgeleide (witte) maatschappelijke bovenlaag. Zonder de moeite die onderzoekers met een andere achtergrond wellicht zouden hebben, kan hij gemakkelijk doordringen tot diep in de krochten van het New Yorkse straatleven: hangen op de hoek, feesten bij de dealers thuis en van dichtbij (verhalen over) het excessieve geweld meemaken. Ook blijken de 'respondenten' minder op hun hoede dan wanneer een andere veldwerker aanwezig zou zijn geweest. Contreras maakt van jongs af aan deel uit van hun gemeenschap op straat, dus ervaren de dealers, junkies en rovers zijn aanwezigheid nog steeds als 'normaal' en handelen ze ook naar die sociale werkelijkheid: ze blijven zichzelf. Contreras kan dus als een echte 'fly on the wall' zijn materiaal verzamelen. Een

ander zou altijd tot op zekere hoogte de indruk blijven wekken dat de buurtbewoners 'onderzocht' worden door iemand die is afgedaald uit de blanke, mannelijke en elitaire wereld van de universiteiten van de Verenigde Staten. Het beste veldwerk is echter een kwestie van 'just being there'.

Een belangrijk risico van 'walking the walk' en 'talking the talk' is dat de onderzoeker bepaalde zaken voor lief neemt die een andere onderzoeker (een buitenstaander) wel zouden opvallen en belangwekkend materiaal vormen voor de analyse. Contreras laat echter in de eerste pagina's van zijn boek al merken dat hij zich terdege bewust is van deze en vele andere methodologische valkuilen. Hij reflecteert en relativeert met inzicht, zelfkennis en kritische kanttekeningen hoe hij moet laveren tussen de universitaire bovenwereld en de criminele onderwereld. In de ene wereld zetten sommige gevestigde, erudiete collega's zijn 'soort' onderzoekers het liefst weg als romantici die vooral 'aankleding' en 'inkleuring' bieden voor het hardere, kwantitatieve sociaalwetenschappelijk onderzoek. Zij bagatelliseren de potentie van goed veldwerk met vermakelijke anekdotes op faculteitsborrels en congressen. In de andere wereld moet Contreras zich op hele andere gronden een goede uitgangspositie verwerven en die zien te behouden. Hij beheerst de deviante gedragsregels en opvattingen op basis van gemeenschappelijke ervaringen van vroeger, toont loyaliteit op basis van onderlinge afhankelijkheid en houdt zijn rug recht onder sociale druk en fysieke bedreiging.

Contreras neemt zijn rol in beide werelden en de gedragsregels aldaar niet voor lief en bewaart ook gepaste afstand, zoals een goed sociaal wetenschapper betaamt. Dit vindt zijn weerslag in een uitstekende analyse, waarin men ondanks een linksgeoriënteerde inslag – de armoedige en ongelijke omstandigheden waarbinnen de jonge criminelen opgroeien hebben zij niet zelf tot stand gebracht – een minimale vertekening proeft als gevolg van het feit dat hij lange tijd zelf tot de onderzoeksgroep heeft behoord. Contreras neemt vooral zijn werk als socioloog serieus. Misschien put hij daarbij kracht uit zijn eerdere falen in het drugs-circuit. Net zoals iemand op straat geen 'halve gangster' kan zijn als hij wil slagen, gelden ook soortgelijke harde regels voor succes in de universitaire bovenwereld: *ain't no half steppin'* (Big Daddy Kane, 1988). En gezien het sociale netwerk dat Contreras inmiddels heeft omarmd, getuige de boekomslog met aanprijzingen van Philippe Bourgois, Randall Collins en Loïc Wacquant, krijgt hij niet alleen op straat in de Bronx, maar ook in academische kringen zijn welverdiende 'respect'.

Literatuur

- Anderson, E. (2000) *Code of the street. Decency, violence and the moral life of the inner city*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Bourgois, P. (2002) *In search of respect. Selling crack in El Barrio*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fleisher, M. (2000) *Dead end kids. Gang girls and the boys they know*. Wisconsin: University of Wisconsin Press.
- Katz, J. (1988) *Seductions of crime. Moral and sensual attractions of doing evil*. New York: Basic Books.